

AȘEZAREA ORAȘULUI VICINA ȘI ȚĂRMUL DE APUS AL MĂRII NEGRE ÎN LUMINA UNUI PORTULAN GREC¹

Cronici bizantine, documente genoveze, izvoare cartografice și altele ne păstrează multe știri de mare însemnătate despre așezările țărmului Mării Negre precum și ale malului Dunării. În această privință, hărțile și portulanele aduc contribuții vrednice a fi luate în seamă. Totuși dintr-însele nu lipsesc nici unele greșeli.

Prof. N. Grămadă a arătat că izvoarele literare „prezintă fapte reale petrecute în cadrele și în timpul evenimentelor relatate ce stau în legătură cu istoria orașului Vicina, pe când cele cartografice ne dau în mare parte, relații asupra unor stări istorice anterioare timpului compunerii cartelor nautice, deși acestea au pretenția de a înfățișa stări contemporane”¹. Aceasta înseamnă că știrile izvoarelor cartografice sînt mai sigure în ceea ce privește așezarea și numele localităților, decît în privința existenței lor la o anumită dată.

De aceea cercetările noastre de astăzi, bizuite pe un portulan grec, se vor mărgini la localizarea unor localități de la Marea Neagră și la aceea a Vicinei, lăsînd la o parte latura istorică.

Prof. Armand Delatte a publicat în 1947 cîteva portulane grecești din veacul de mijloc², a căror limbă, împestrîtată cu italianisme, le trădează obîrșia. Unul din ele capătă în ochii noștri o deosebită însemnătate, deoarece cuprinde și descrierea țărmului Mării Negre. Textul, spre deosebire de acela al celorlalte portulane, ne este cunoscut nu prin manuscrise, ci printr-o tipăritură de la Veneția din 1573. El se înrudește îndeaproape cu tradiția a trei manuscrise din veacul al XVI-lea, păstrate la Viena, la Biblioteca Vaticană și la Paris. De acest manuscris de la Biblioteca Națională din Paris, din care lipsese file la început și la sfîrșit, se apropie cel mai mult tipăritur din 1573.

¹ N. Grămadă, *Vicina. Izvoare cartografice. Originea numelui, identificarea orașului, Cernăuți*, 1925 (extras din „Codrul Cosminului”), p. 5.

² Armand Delatté, *Les portulans grecs*, Liège-Paris, 1947.

Această carte rarisimă o datorăm cărturarului Dimitrios Tagias, care descoperise în 1559 un manuscris, dat de el la tipar în cetatea dogilor, la 1573.

Portulanul descrie țărmurile Oceanului Atlantic, începînd cu Anglia și Irlanda pînă la Gibraltar, pe acelea ale Mării Mediterane și insulelor, țărmul Dalmației, Albaniei, Greciei, Macedoniei și Traciei, Arhipelagul, Creta, Marea de Marmara, Marea Neagră, Asia Mică, Ciprul, Siria, Egiptul și Barbaria³.

Iată părerea editorului despre acest izvor :

„Acest text, din cale afară de bogat și de felurit, cu belșug de știri privitoare la ținuturile locuite sau colonizate pe vremuri de greci, este și mai interesant decît celelalte pentru geografia și istoria economică a împărăției bizantine. Se păstrează în întregime în manuscrisul lui Tagias, în mare parte și în manuscrisul de la Paris, iar în foarte mică parte în codicele Ottobonianus”⁴.

După însăși mărturia învățatului belgian, aceste portulane sînt „foarte greu de folosit pentru cine nu-i familiarizat cu limba venețiană din Renaștere”⁵. „Limba portulanelor este foarte interesantă de studiat în ceea ce privește vocabularul, morfologia și sintaxa. Se află într-însa multe vorbe grecești care, în calitatea lor de cuvinte tehnice, nu se găsesc în lexicoane sau au un înțeles nou. Ea este și împestrițată, precum era de așteptat, cu vorbe, expresii și întorsături împrumutate din limba celor mai mari navigatori ai Răsăritului, venețienii”⁶.

În pofida greutăților cu care am avut de luptat, aducem la cunoștința cercetătorilor romîni știrile care privesc țărmul de apus al Mării Negre. Vom începe cu textul care ne interesează și cu traducerea lui în limba romînă.

[ed. A. Delatte, p. 230., rîndul 28]... ἀπό τὸν Ἀργυρὸ ὡς τὸ Λυκοστόμα ἤγουν // [p. 231, r. 1—3] ὡς τὴν μπουκα τοῦ ποταμοῦ τῆς Βζζινας, ὁστρια τρεμουντάνα, ἔναι μίλλια τραχιόσια ὀγδοήντα. Καὶ εἰς ἐτούτην τὴν στρατά εὐρίσκεῖς τὸ Φιδονήσι... [p. 232, r. 1—25]... τὸ Βάρνα ἔναι χώρα καὶ ἔναι ὡς τὰ Καγιακάρα μίλλια ν' ἀπὸ τὸ Βάρνα ὡς τὸ Κατρίτζι, γρέγο γαρμπῆ, ἔναι μίλλια ὀ. ἀπὸ τὸ Κατρίτζι ὡς τὸ Καραμόνα ἔναι μίλλια 1'.

Τὰ Καγιακάρα ἔναι χώρα καὶ ὡς τὴν Γροσέα, εἰς τὴν κάρτα τῆς τρεμουντάνας ἰβέρ μαϊστρο, ἔναι μίλλια ὀγδοήντα καὶ εἰς ἐτούτην τὴν στρατά εὐρίσκεῖς τὸ Σελούδα καὶ τὴν Μπαγάλια καὶ τὴν Κωστάντζα καὶ τὴν Ζαβάρνα, καὶ ἐτούτη ἡ μπουκα εἶναι μία ἀπὸ τὸν Ντούναβι. μέσα ἀπὸ τὴν μπουκα τῆς Ζαβάρνας ἔναι ἓνα καστέλι καὶ λέγουν τὸ Πάμπουλο· καὶ ἡ μπουκα τούτη ἔναι ὡσάν ἓνα νησόπουλο καὶ λέγουν τὴν Γροσέα· ἀπὸ τὴν μπουκα τῆς Γροσέας ὡς τὴν μπουκα τοῦ Λυκοστομίου ὅπου ἔναι ἡ ἄλλη μπουκα τῆς τρεμουντάνας τοῦ Ντούναβι, εἰς τὴν κάρτα τοῦ γρέγου ἰβέρ λεβάντη, ἔναι μίλλια ρκ'. καὶ εὐρίσκεῖς

³ Despre editia lui Tagias și osebitile manuscrite de portulane grecești, v. A. Delatte *op. cit.*, p. X — XVIII.

⁴ A. Delatte, *Les difficultés de l'édition des portulans grecs*, in „Académie Royale de Belgique, Bulletin de la classe des Lettres et des Sciences Morales et Politiques”, 5-ème série-t. XXXIII, Bruxelles, 1947, p. 454.

⁵ *Ibidem*, p. 451.

⁶ *Ibidem*, p. 455.

εἰσὲ τούτην τὴν στράτα πολλαῖς μπουκαῖς καὶ λιβάδια. ἡ μπουκα τῆς Ἄσπας καὶ ἡ μπουκα τῆς Σολίνης καὶ ἡ μπουκα τοῦ Λυκοστομίου εἶναι ἡ μεγαλύτεραις μπουκαῖς τοῦ Ντούναβι. καὶ εἰσὲ τούτην τὴν μπουκα εἶναι ἡ χώρα τοῦ Λυκοστομίου. τὸ Λυκοστόμι εἶναι χώρα. ἀπὸ τὴν μπουκα ὡς τὸ Φιδονήσι, ὄστρια τρεμουντάνα, εἶναι μίλλια μ'. τὸ Λυκοστόμι μετὰ τὸ Μονόκαστρο ἐβλέπεται γρήγορο τρεμ. υντάνα καὶ εἰσὲ τούτην τὴν στράτα εὐρίσκειται ταῖς Ἀλικαῖς καὶ ταῖς Φαλκονέραις. τὸ Μονόκαστρο εἶναι χώρα καὶ εἶναι μέσα εἰσὲ κόρφον καὶ ὄλος ὁ κόρφος ἐκεῖνος εἶναι ὄλο λιβάδια καὶ ξέραις. ἐκεῖ ὑπᾶν τὰ ξύλα καὶ φορτώνουν ἄλλας . . .

„ . . De la Arghiros (= Bosforul) pînă la Licostoma, adică pînă la gura rîului Vicinei, sud-nord, sînt 380 de mile. Și pe acest drum găsești Fidonisi (*Insula Șerpilor*) . . .”

[Urmează descrierea țărmului pînă la Varna].

„Varna este un oraș și sînt pînă la Caiacara 50 de mile. De la Varna la Catriți, nord-est — sud-vest, sînt 10 mile. De la Catriți la Carbona sînt 10 mile. Caiacara este un oraș, iar pînă la Grosea pe harta nord — ἰβερ. μαῖστρο (?) — sînt 80 de mile. Și pe acest drum află Seluda și Bagalia și Constanța și Zavarina. Și această gură este una de la Dunăre. La gura Zavarnei este un castel și îi spune Pampulo. Și gura aceasta este ca un ostrov mic și îi zice Grosea. De la gura Groseei la gura Licostomului, unde este cealaltă gură nordică a Dunării, pe direcția nord-est, sînt 120 de mile. Și găsești pe acest drum multe guri și livezi. Gura Aspei și gura Sulinei și gura Licostomului sînt cele mai mari guri ale Dunării. Și pe această gură este orașul Licostomi. Licostomi este un oraș. De la gură pînă la Fidonisi [*Insula Șerpilor*] sud-nord sînt 40 de mile. Licostomi cu Monocastro privesc sud-nord iar pe acest drum găsești Alikes și Falconeres. Monocastro este un oraș și este într-un golf, iar tot golful acesta este în întregime livezi și nisipișuri. Acolo merg vasele și încarcă sare”⁸.

Putem porni acum cercetarea acestor știri din portulan.

Vom începe cu căutarea așezării Vicinei⁹. Acest oraș e amintit în portulan prin cuvintele „Licostoma, adică gura rîului Vicinei”.

Expresia „rîul Vicinei” — ποταμὸς τῆς Βιζύνας — din portulanul grec este vădit că traduce pe aceea de *flumen Vicine* sau *flumen de Vicina* din hărțile italiene din veacurile XIV și XV¹⁰.

⁷ A. Delatte, *Les portulans grecs*, p. 230, rîndul 27 — p. 231, r. 3. Pentru identificarea Ἄργυρός = Bosfor, v. N. Iorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des Croisades*, I, p. 73. nr.4; cf. și V. Grecu, *La signification de Hiéron Stomion*, „Byzantinoslavica”, XV, 2, 1954, p. 211.

⁸ A. Delatte, *op. cit.*, p. 232, r. 1 — 25.

⁹ Din bogata bibliografie asupra Vicinei, ne mărginim a însemna următoarele lucrări cu ajutorul cărora va fi lesne să se găsească și alte date bibliografice: N. Grămadă, *op. cit.*; G.I. Brătianu, *Recherches sur Vicina et Cetatea Albă*, București 1925; idem *Vicina II. Nouvelles recherches sur l'histoire et la toponymie médiévale du littoral roumain de la Mer Noire*, în RHSEE, XIX-1, 1942, p. 133 — 175; idem, *Nouvelles contributions à l'histoire de la Dobroudja au Moyen Age*, *ibid.*, XXI, 1944, p. 77 — 80 și *Les Roumains aux bouches du Danube à l'époque des premiers Paléologues*, *ibidem*, XXII, 1945, p. 199 — 203; V. Laurent, *Un évêché fantôme ou la Bizina taurique*, extras din „Echos d'Orient”, XXXVIII, p. 91 — 103; idem, *La domination byzantine aux bouches du Danube sous Michel VIII Paléologue*, în RHSEE, XXI, 1945, p. 184 — 198 și *Le métropolit de Vicina Macaire et la prise de la ville par les Tartares*, *ibid.*, XXIII, 1945, p. 225 — 232; N. Bănescu, *Fantaisies et réalistes historiques*, în „Byzantion”, XIII — 1, 1938, p. 83.

¹⁰ *Recherches sur Vicina*..., p. 62 — 63.

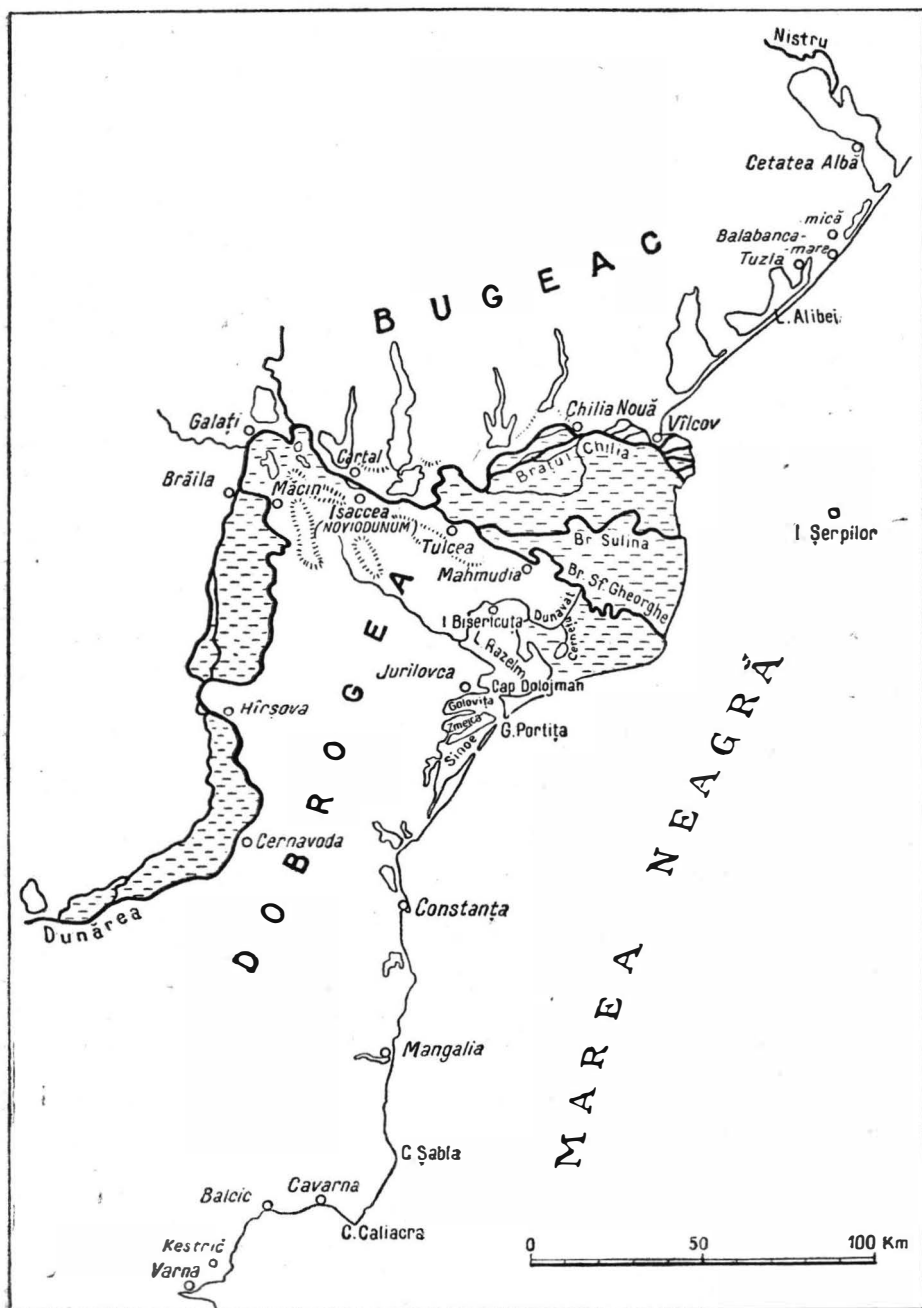

Fig. 1

burilor de mărfuri între lumea apuseană și bizantină și aceea asiatică, storcînd totodată pe preț de nimic produsele romînilor.

Aceasta nu înseamnă că orașul Isaccea de astăzi s-a clădit neapărat pe urmele Vicinei. Vechiul Noviodunum se află la vreo 2 km mai la vale de Isaccea. S-ar putea ca cetatea dispărută să se fi aflat acolo. Am vrea totuși să mai ținem seama de o precizare a hărților italiene. Pe ele, numele Vicina, care e însemnat în sus de deltă, apare scris cînd pe un ostrov, cînd lîngă un oraș întărit¹⁴.

Tocmai ceva mai la vest de Isaccea se află un ostrov. Vîrfurile lui răsăritean e folosit drept port al Isaccei în zilele noastre. Se naște întrebarea : Oare așezarea Vicinei nu a fost acolo pe ostrov? Într-adevăr numele pare a însemna „vecin, localitatea din vecinătate”¹⁵. S-ar putea ca la început Ditzina izvoarelor bizantine să fi ființat pe locul cetății Noviodunum, iar genovezii să-și fi așezat un emporium în vecinătate. Numele acestui emporium ar fi astfel un paronim, o greșită interpretare etimologică din partea italienilor a numelui Ditzina, fără înțeles pentru ei. Dezvoltarea treptată a emporiului vecin va fi înlăturat pînă și în izvoarele bizantine mai noi vechea denumire de Ditzina, înlocuită astfel prin aceea de Vicina, datorită însemnătății crescînde a schelei dunărene.

În această privință putem aminti că, în afară de Pera la Constantinopol, genovezii mai aveau cîte un cartier întărit al lor la Caffa, Soldaia, Trapezunda și Sinope. Tot așa și la Tana și la Cetatea Albă, fără ca aceasta să fi însemnat înlăturarea stăpînirilor așezate în aceste locuri¹⁶.

La cele de mai sus mai avem de adăugat încă unele fapte, care credem că ajută și ele la identificarea Vicinei pe la Isaccea.

Astfel, nu cunoaștem nici un izvor pomenind și de Vicina și de Isaccea, căci desigur atunci nu s-ar mai putea vorbi de identificarea primei cu cea de-a doua, identificare la care, după Grămadă, Iorga și Bănescu, ne oprim și noi. Apoi, geograful arab Abulfeda spune de Isaccea că este un oraș din țara vlahilor și în atîrnarea Constantinopolului¹⁷. Lucrarea și-a isprăvit-o în 1321¹⁸, adică într-o vreme cînd atît izvoarele bizantine cît și altele mai pomenesc de Vicina. De aceea ar părea ciudat că el amintește de Isaccea, dar nu și de Vicina. Dacă socotim ca fiind unul și același oraș, atunci nu mai avem de ce să ne mirăm de tăcerea lui Abulfeda în privința Vicinei, oraș pe atunci încă deosebit de însemnat, deoarece cîțiva ani mai tîrziu, pe la 1330 — 1332, un alt geograf arab, Ibn Batutah, călătorind din Crimeia la Constantinopol, vorbește de căpetenia greacă — desigur un „chefali” — a orașului Fenicah, precum și de palatul pe care împăratul îl avea acolo. După părerea istoricilor, Fenicah este o variantă a numelui Vicina¹⁹.

¹⁴ *Recherches sur Vicina...*, p. 63.

¹⁵ N. Grămadă, *op. cit.*, p. 22—23 (obiecțiile din *Recherches sur Vicina...*, p. 70, nu ne par convingătoare nici față de observațiile noastre).

¹⁶ *Recherches sur Vicina...*, p. 102 — 103.

¹⁷ *Op. cit.*, p. 45.

¹⁸ V. Laurent, *La domination byzantine ...*, p. 190.

¹⁹ *Idem*, *Le métropole de Vicina...*, p. 230 — 231.

Nu ne vom despărți de problema așezării Vicinei fără a încerca o datare a izvorului știrii portulanului grec despre „Licostoma adică gura râului Vicinei”. Am văzut că expresia latină „flumen de Vicina” și altele apropiate datează din 1318 și 1327. Denumirea de Licostoma (Chilia) era deci mai nouă pentru navigatori. Se înțelege că decăderea Vicinei, căzută pradă tătarilor, și ridicarea Chiliei într-o parte a Dunării și aceea a Brăilei în cealaltă, au adus de la sine schimbarea denumirii brațului de miază-noapte al Dunării. Indicarea acestui braț cu numele cel nou urmat de lămurirea „adică gura râului Vicinei”, ne face să credem că știrea din portulanul grec datează de pe la sfârșitul veacului al XIV-lea sau începutul celui de-al XV-lea.

Dar pentru a afla întregul adevăr cu privire la așezarea Vicinei, așteptăm răspunsul de la arheologi, care și anul acesta vor săpa mai departe la Isaccea. Poate observațiile noastre le vor fi de vreun folos și vor prilejui unele sondaje în ostrovul Isaceei. Însemnăm totuși în treacăt că așezările portului Vicina pot fi acum înghițite de Dunăre, în urma unei lăsări a terenului, cum se observă în parte la acelea ale vechiului Noviodunum²⁰.

Ne mai rămîne să luăm în cercetare celelalte date din portulanul grec cu privire la țărmul apusean al Mării Negre.

Vom lua pe rînd localitățile amintite în acest izvor, folosindu-ne pentru identificarea lor mai ales de lucrările lui Grămadă și Popescu-Spineni.

Am văzut că după Varna întîlnim Catriți. După prof. Radu Vulpe²¹ acesta este Kastriçi, iar nu Balcic, cum a crezut Popescu Spineni²².

Carbona este Cavarna²³, iar Caiacara e tot una cu Caliacra²⁴.

Seluda pare a fi capul Șabla²⁵.

În Bagalia recunoaștem Mangalia, iar Constanța și-a păstrat numele²⁶.

Zavarna însă a fost identificată pînă acum, între altele, cu Portița în fața Jurilovcâi²⁷, ba chiar cu . . Cernavoda²⁸, deși este însemnată la mare²⁹. Trebuie căutată deci o identificare mai temeinică.

²⁰ Știre împărtășită nouă de I. Barnea.

²¹ R. Vulpe, *Gerania — Cranea — Ecrené*, în „Balcania” VI, 1943, p. 23.

²² M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, I, București, 1938, p. 82; cf. și N. Grămadă, *La Scizia Minore nelle carte nautiche del Medio Evo*, în ED, IV, p. 230 — 232, care recunoaște în acest nume un Καστρίτσιον bizantin pe care însă nu-l așează într-un loc anume.

²³ M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, I, p. 82.

²⁴ *Ibidem*, p. 83.

²⁵ N. Grămadă, *La Scizia Minore...*, p. 235 — 236 și M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, I, p. 83.

²⁶ N. Grămadă, *op. cit.*, p. 236 — 239 și M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, p. 83.

²⁷ N. Grămadă, *op. cit.*, p. 240.

²⁸ M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, I, p. 83 (după părerea lui Kretschmer, amintită de N. Grămadă, *loc. cit.*).

²⁹ De aceea greșit vorbește B. Cimpina, *Despre rolul genovezilor la gurile Dunării în secolele XIII — XV*, în „Studii” VI, 1, 1953, p. 199, de corăbierii genovezi care vizitau pe acea vreme și Cernavoda.

În această privință, portulanul grec este deosebit de limpede. „La gura Zavarnei — citim acolo — este un castel și îi spune Pampulo. Și gura aceasta este ca un ostrov mic și îi zice Grosea. De la gura Groseei la gura Licostomului sînt 120 de mile”.

Aceasta înlătură de asemenea neașteptata identificare a toponimului Grosea cu Hirșova³⁰. Acum să ne uităm pe hartă. De la Grosea la brațul Chilia ar fi, după portulanul nostru, 120 de mile, adică circa 220 km, lucru peste măsură de greșit.

Totuși hărțile nautice ne pot veni în ajutor. Astfel prof. Grămadă a observat că pe ele Zanavarda — identificată de el cu Portița — e așezată totdeauna pe partea de miazăzi a unui golf întins și tăiat adînc în continent și crede de aceea că este vorba de lacurile Zmeica, Golovița și Razelm³¹. Ne însușim această părere și socotim că așa-zisul castel Pampulo ar putea fi, dacă nu vechiul Argamum (Dolojman), cel puțin puternicul castel bizantin amintit în apropiere de profesorii C. Moisil și P. Nicorescu pe ostrovul Bisericuța³². Astfel Zanavarda ar fi gura Portiței, insula Grosea ostrovul Bisericuța, iar castelul Pampulo așezarea însăși de la Bisericuța. Dacă cercetări ulterioare vor putea confirma ipoteza noastră, atunci datorită portulanului grec vom cunoaște de acum înainte numele așezării bizantine anonime de la Bisericuța : Pămpulo³³.

În ceea ce privește gura Aspei din portulanul grec, ea se identifică în chip firesc cu brațul Aspera din hărțile nautice, care ar fi, după Grămadă, Cernețul³⁴. Este ciudat însă că nu întîlnim în portulanul grec brațul Sf. Gheorghe. De fapt, felul cum se exprimă izvorul nostru — „gura Aspei și gura Sulinei și gura Licostomului sînt cele mai mari guri ale Dunării” — dovedește că printr-o confuzie se vorbește aci de Aspa (Aspera), adică pesemne Cernețul, în loc de Sf. Gheorghe.

Despre gura Sulinei nu avem nimic de observat. Cît despre gura Licostomei, ea este, precum se știe, brațul Chilia³⁵.

Monocastro din portulan este Cetatea Albă³⁶. Interesantă pentru istoria comerțului este știrea că se duceau acolo corăbii pentru a încărcă sare. Sarea venea poate de la Alikes, amintit în portulanul grec. Numele înseamnă saline și l-am identifica cu Tuzla de pe limanul Alibei, Tuzla însemnînd sare pe turcește³⁷.

Cît despre Falconeres din portulanul grec, el răspunde lui Falconare, Farconayre etc. din hărțile nautice. Paul Nicorescu o așeza în fața Isaccei, la Cartal, al cărui nume însemnează șoim³⁸. Respingem părerea aceasta, deoarece Falconeres se află pe țărmul Mării Negre, iar nu pe Dunăre.

³⁰ M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, I, p. 83 (vezi însă și N. Grămadă, *op. cit.* p. 241).

³¹ N. Grămadă, *op. cit.*, p. 240.

³² C. Moisil, *Bisericuțele*, în BCMI, III, 1910, p. 33 și P. Nicorescu, *Une croix reliquaire de Dobroudja*, în vol. *În memoria lui Vasile Părvan*, București, 1934, p. 223.

³³ N. Grămadă, *op. cit.*, p. 242, care crede că Bambola ar fi o stîlcire a numelui Danoia.

³⁴ *Ibid m.*, p. 243 — 244.

³⁵ *Ibidem*, p. 244 — 246.

³⁶ N. Bănescu, *Maurocastrum — Mo(n)castro — Cetatea Albă*, în ARMSI, seria III, t. XXII, Memoriul 6, București, 1939

³⁷ N. Grămadă, *op. cit.*, p. 245.

³⁸ P. Nicorescu, *Monete moldovenești bătute la Cetatea Albă*, Iași, 1927, p. 9, nr. 2.

Popescu-Spineni se întreabă dacă ar putea fi vorba de Vilcov³⁹. Dar numele acesta, care amintește ca etimologie Licostoma (gura Lupului), nu se potrivește cu acela de șoimari, înțelesul cuvântului Falconeres. Ținând seama într-adevăr că în Falconeres se recunoaște italianescul falconere (șoimar), ne-am opri mai degrabă la localitatea Balabanca, deoarece acest toponim se trage din turcescul balaban=șoim⁴⁰.

Nădăjdum că alți cercetători, mai ales arheologii — atît romîni cît și străini — vor preciza cele cîteva identificări propuse de noi. Un lucru nu trebuie însă pierdut din vedere și anume că neîncetata creștere a deltei a îndepărtat de la mare multe așezări antice și medievale. Cercetări în colaborare, duse pe teren de arheologi, geografi și geologi, ar putea da rezultate nebănuite. Cele făcute acasă sînt firește adesea nesigure. Portulanele și hărțile nautice trebuie studiate de acum înainte la fața locului. Să nu uităm că ele se întrebuițau chiar cu greșelile lor nu în biblioteci, ci pe mare și din schele în schele. Portulanul grec cu care ne-am ocupat era de fapt făcut pentru oameni ca cei doi corăbieri greci întilniți la Brăila în 1445 de către cruciatul din Picardia, Walerand de Wavrin⁴¹, aliatul lui Vlad Dracul și al lui Iancu de Hunedoara.

PETRE Ș. NĂSTUREL

РАСПОЛОЖЕНИЕ ГОРОДА ВИЦИНЫ И ЗАПАДНОЕ ПРИЧЕРНОМОРЬЕ В СВЕТЕ ДАННЫХ ГРЕЧЕСКОГО ПОРТУЛАНА

(КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ)

В 1947 г. бельгийский ученый Арман Делатт опубликовал греческий портулан. Язык его доказывает, что он был переведен с венецианского языка. Это исключительно интересный источник по географии и экономической истории Византийской империи заключительного периода ее существования.

1. В отношении расположения Вицины Портулан упоминает о Килийском рукаве под названием «Ликостома», то есть реки Вицины. По мнению автора, это доказывает, что по Килийскому рукаву проходил путь к Вицине — иначе название было бы лишено смысла. Таким образом исключается рукав Св. Георгия и, следовательно, нахождение Вицины в Махмудии, как это предполагали другие ученые. Вицина, вероятно находилась вблизи Исакчи, стратегическом пункте при прохождении Дуная между Буджаком и Добруджей. Место могло находиться в древнем Новиодунуме или на острове близ Исакчи, тем более, что

³⁹ M. Popescu-Spineni, *op. cit.*, I, p. 83.

⁴⁰ L. Șăineanu, *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, II, București, 1900, p. 36 (s. v. balaban).

⁴¹ N. Iorga, *Jean de Wavrin. La campagne des croisés sur le Danube (1445)*, Paris, 1927, p. 44.

итальянские карты помещали Вицину около острова. Остров мог быть назван Вициной, благодаря извращению генуэзцами византийского названия Дитзина. Развитие пункта Вицины дало название всему поселению. Автор отмечает, что неизвестны источники, которые одновременно упоминали бы Вицину и Исакчу. Это подтверждает отождествление этих двух городов, как, возможно, одного и того же.

2. На портулане указаны следующие населенные пункты Причерноморья: а) Картици — Кастричи; б) Карбона — Каверна; в) Кайакра — Калиакра; г) Селуда — мыс Шабла; д) Багалия — Мангалия; е) Констанца; ж) Заварна, — быть может, Портица против Жюриловки, а не Чернавода; з) Грося, — быть может, остров Бисерикуца; и) Замок Пампуло, — вероятно, крепость на острове Бисерикуца, близ Доложмана; к) устья Дуная; л) Ликостоми — Килия; м) Монокастро — Аккерман; н) Аликес, — быть может, Тузла; о) Фалконерес, — быть может, Балабанка, а не Картал и ни Вылков.

Слово остается за археологией.

L'EMPLACEMENT DE VICINA ET LA CÔTE OCCIDENTALE DE LA MER NOIRE À LA LUMIÈRE D'UN PORTULAN GREC

(RÉSUMÉ)

Le portulan grec utilisé par l'auteur a été publié en 1947 par le professeur Armand Delatte, de l'Université de Liège. La langue du texte décèle une traduction du vénitien. Le portulan constitue une source de renseignements particulièrement intéressante pour la géographie et l'histoire économique de l'empire byzantin à son déclin.

1. L'emplacement de Vicina : Le portulan mentionne l'un des bras du delta du Danube, celui de Chilia, en ces termes : « Licostoma, c'est-à-dire la rivière de Vicina ». L'auteur y voit la preuve que c'est par le bras de Chilia que l'on se rendait à Vicina, faute de quoi cette appellation serait dénuée de sens. Ce qui écarte le bras de Saint Georges et, par conséquent l'hypothèse avancée par certains, selon laquelle Vicina se trouvait sur l'emplacement actuel de Mahmudia. Vicina devait être du côté d'Isaccea, point stratégique au carrefour du Danube, du Bugeac et de la Dobrogea. Son emplacement pouvait se trouver soit dans le voisinage de l'ancien Noviodunum, soit sur l'îlot situé près d'Isaccea, d'autant plus que les cartes italiennes plaçaient Vicina près d'une île. L'îlot a pu être nommé Vicina, par les Génois, par suite d'une déformation du nom byzantin de Ditzina. En se développant, le point de Vicina aura étendu son nom à tout l'établissement. L'absence de tout document mentionnant à la fois Vicina et Isaccea, fait souligné par l'auteur, vient appuyer l'hypothèse selon laquelle il s'agirait d'une seule et même localité.

2. Voici les localités du littoral de la Mer Noire enregistrées par le portulan : a) Catritzi = Kastrîč ; b) Carbona = Cavarna ; c) Caiacara

= Caliacra ; *d*) Seluda = le cap Șabla ; *e*) Bagalia = Mangalia ; *f*) Constanța ; *g*) Zavarina = peut-être Portița, devant Jurilovca (non pas Cernavoda) ; *h*) Grosea = peut-être l'île de Bisericuța ; *i*) le château de Pampoulo = probablement la forteresse de l'îlot de Bisericuța, près de Dolojman ; *j*) les bouches du Danube ; *k*) Likostomi = Chilia ; *l*) Monocastro = Cetatea Albă (Akkerman) ; *m*) Alikes = peut-être Tuzla ; *n*) Falconeres = peut-être Balabanca (et non pas Cartal, ni Vilcov).

La parole est aux archéologues !
